

BSOBAC 3 - Bacheloroppgave med forskningsmetode

Relasjonskompetanse som styringsverktøy

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i sosialt arbeid

UiS - Mai 2022

Kandidatnummer: 7186

Antall ord: 13049

“Våre tidlige relasjonelle erfaringer former i høy grad hvordan vi forholder oss til oss selv og andre, om vi blir trygge og selvstendige og våger å komme nær andre mennesker, eller om vi i stedet opplever en fundamental utrygghet i tilværelsen» (Wennerberg, 2011, s. 11).

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
1.1. BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	3
1.2. FORMÅL MED OPPGAVEN	3
1.3. PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	4
1.4. DISPOSISJON OG AVGRENSNING I OPPGAVEN	5
1.5. BEGREPSAVKLARINGER	5
1.5.1. Relasjonskompetanse	6
1.5.2. Asymmetriske relasjoner	6
1.5.3. Mentalisering	7
1.5.4. Tilknytning og tilknytningsatferd	7
1.5.5. Anerkjennelse	8
2. TEORETISK KUNNSKAP	9
2.1. TILKNYTNINGSTEORI	9
2.1.1. Tidlig tilknytning betydning for relasjonsbygging	9
2.1.2. Mentalisering	11
2.2. RELASJONSKOMPETANSE	11
2.2.1. Hva er relasjonskompetanse?	11
2.2.2. Relasjonskompetanse som arbeidsprosess	12
2.2.3. Samtalen i relasjonen	14
2.2.4. Makten i relasjonskompetansen	15
3. METODE.....	17
3.1. VALG AV METODE.....	17
3.1.1. Litteraturstudie som metode.....	18
3.2. DATAINNSAMLING	19
3.2.1. Inklusjons- og eksklusjonskriterier.....	20
3.2.2. Oversiktstabell som analysemetode	21
3.3. STUDIENS TROVERDIGHET	24
3.3.1. Ethiske overveielser.....	25
4. FUNN OG DRØFTING.....	26
4.1. PRESENTASJON AV FORSKNINGSARTIKLENE	26
#Artikkel 1 – «Oppmerksomhetens nærvær».....	26
#Artikkel 2 – «Building relationships with young people”	27
#Artikkel 3 – “Social worker: Client relationships”.....	28
4.2. DRØFTING AV FUNN	30
4.2.1. Bruk av relasjonskompetanse til å forstå den enkelte situasjon.....	30
4.2.2. Omsorg og støtte klienten.....	31
4.2.3. Hvordan møte barnets behov i relasjonen?	33
4.2.4. Er relasjonen et mål i seg selv?	34
4.2.5. Anerkjennelse i relasjonen – hvordan være nær, men gi plass?.....	35
5. AVSLUTNING.....	38
LITTERATURLISTE.....	39

1. Innledning

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Jeg valgte relasjonskompetanse som tema for bacheloroppgaven på bakgrunn av mine møter med mennesker med ulik bakgrunn, oppvekstvilkår og livsutfordringer. Disse møtene, uavhengig om det var i min rolle som politi, miljøterapeut på psykiatrisk avdeling, sosionomstudent eller som privatperson har jeg kontinuerlig reflektert over min egen relasjonskompetanse og evne til å etablere trygge relasjoner. Jeg har møtt barn og ungdom som ofte har slitt med å knytte seg til voksne innenfor hjelpeapparatet. Der det oppdages at barnet mangler trygge relasjoner til sine primære omsorgspersoner, kan dette ofte forklare hvorfor barnet trenger lengre tid på tilknytning i relasjon til deg som profesjonell yrkesutøver.

Som sosialarbeider i møte med barn er det viktig å ha kunnskap om tilknytning og se det i sammenheng med relasjonsbygging og relasjonsforståelse. På bakgrunn av mine opplevelser og fortellingene til menneskene jeg har arbeidet med, preges ofte relasjonsarbeidet av individenes tilknytningsvansker. Det ble også veldig fremtredende for når jeg var praksisstudent som jobbspesialist i NAV. I flere samtaler med klientene hørte man ofte om deres utfordringer gjennom oppveksten, hvor relasjonsbygging ofte opplevdes som vanskelig. På lik linje med pasientene på den psykiatriske avdelingen jeg jobbet på, var ofte utfordringene med relasjonsbygging mulig å knytte til dårlige relasjoner og tilknytning til sine omsorgspersoner i barneårene. Derfor synes jeg det er interessant å undersøke hvordan en sosialarbeiders relasjonskompetanse er nødvendig kunnskap for å bygge relasjoner og anerkjenne klienten ved å møte deres individuelle behov. Jeg har primært arbeidet med unge voksne over 18 år, og vil derfor i denne oppgaven fokusere på relasjonsbygging med barn.

Avslutningsvis vil jeg nevne at jeg selv har kjent på verdiene som skapes i relasjonsarbeidet, og mulighetene det kan fremme for sårbare individer og fagpersonen selv. Både under og i etterkant av disse møtene, vil jeg si at anerkjennelse av egne og andres følelser i relasjonen og forståelse for barnets unike behov, kan være endringsskapende.

1.2. Formål med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er å belyse hvordan sosialarbeidere som profesjonelle yrkesutøvere kan bruke sin relasjonskompetanse og kunnskap om etablering av stabile relasjoner, til å møte barnets behov på mest mulig måte og fremme utvikling. For sosialarbeidere vil slik kunnskap kunne komme til nytte, fordi man tilegner seg mer forståelse for de intersubjektive møtene med barnet på et dypere plan.

I denne utstrekning vil formålet også være å undersøke hvordan relasjonskompetansen bidrar til økt anerkjennelse av individet, og hvordan relasjonsarbeidet kan påvirke barnets evne til å bygge relasjoner senere i voksenlivet. Å bli anerkjent i et klientforhold gjennom møte med hjelpeapparatet, er avgjørende for individets utvikling- og endringsprosesser. I tillegg hvordan sosialarbeiderens bevissthet og forståelse av den er avgjørende for et godt resultat.

Til slutt ønsker jeg å nevne at jeg er kjent med relasjonskompetanse fra tidligere utdanning og arbeid, studieløp, og samtaler rundt denne profesjonelle kompetansen med kollega fra ulike felt. Erfaringene og tankene jeg har gjort meg rundt relasjonskompetanse, er det jeg beskriver som min egen førforståelse av tema. Jeg har underveis forsøkt å holde meg så nøytral som mulig ved innhenting av data. Dette for å være åpen om å lære mer og tolke kunnskapen ut fra nye perspektiv. Dette er noe jeg anser som svært viktig for min egenutvikling og vekst som profesjonell yrkesutøver og privatperson.

Førforståelse, eller en fordom, er når man allerede har gjort seg opp en mening om et fenomen før man har utforsket det videre. Man går inn i situasjoner med oppgjorte meninger, noe som kan hindre et nøytralt og helhetlig arbeid (Dalland, 2020, s. 61). Når formålet er å innhente litteratur som skal belyse sosialarbeiderens kompetanse og hvordan anerkjenne barnet, er det like viktig å belyse den andre partens perspektiv i relasjonsarbeidet. På denne måten er jeg bevisst min førforståelse og unngår å lete etter svar som besvarer det jeg allerede tror jeg vet.

1.3. Presentasjon av problemstilling

Dalland (2020) beskriver en problemstilling som setter kursen for å komme til målet. Den skal bidra til å styre deg som forfatter og gi både deg og leseren en klar ramme for hva du faktisk vil besvare i oppgaven (Dalland, 2020, s. 191). Problemstillingen skal gi leseren god forståelse for hva oppgaven handler om, og gi klar retning om hvorfor den passer mitt metodevalg (Dalland, 2020, s. 193).

Problemstillingen: *«Hvordan kan sosialarbeiderens relasjonskompetanse påvirke klientforholdet, og hvordan sørge for at barnets behov blir møtt?»*

Problemstillingen min har styrt meg i retning av å besvare oppgavens formål og tema på best mulig måte, og egnet i en litteraturstudie. Problemstillingen stiller et viktig spørsmål til leseren om hvordan kunnskap om relasjonskompetanse kan påvirke relasjonen sosialarbeideren har til sin klient, og styrer hvordan barnets behov blir møtt i relasjonen.

Problemstillingen hjelper meg å undersøke hvordan denne mellommenneskelige relasjonen i seg selv kan være endringsskapende, og møte barnets behov på deres premisser.

1.4. Disposisjon og avgrensning i oppgaven

For å gi leseren innledende kunnskap om temaet og problemstillingen før drøfting, er det viktig at jeg først presenterer et konkret teoretisk kunnskapsgrunnlag. Jeg avgrenser teorien til å hovedsakelig omhandle kunnskap om relasjonskompetanse, og hva relasjonsbygging med barn innebærer i praksis innenfor sosialfeltet. Jeg vil også introdusere en kortere del om tilknytningsteorien til John Bowlby for å synliggjøre mulige sammenhenger mellom barnets opplevelser av tidlig tilknytning og hvordan det påvirker evnen til å bygge relasjoner. Det finnes mye litteratur og nyere forskning rundt moderne tilknytning, men jeg velger å trekke inn litteratur fra grunnleggeren John Bowlby, samt Tor Wennerberg og andre som trekker inn nyere tenkning inspirert av Bowlby. Hovedtyngden vil derimot ligge på sosialarbeiderens relasjonskompetanse med hensyn til oppgavens størrelse, og svare på hvordan man opprettholder barnets behov i klientforholdet. Profesjonell relasjonskompetanse, relasjonsbygging i praksis og hvordan bruke relasjonskompetansen til å ivareta barnets behov gjennom klientforholdet, vil være tema jeg trekker frem. Anerkjennelse, omsorg og støtte, og utvikling av relasjonskompetansen vil være blant de viktige momentene jeg trekker frem i drøfting av funn.

I oppgavens metodedel presenterer jeg litteraturstudiet som valgt metode. Jeg beskriver hvordan jeg har innsamlet data over tid, avgrenset mine søk ved bruk av inklusjon- og eksklusjonsmetoder og vært kildekritisk. Jeg presenterer også en oversiktstabell for å kategorisere funnene mine, herunder tre fagfellevurderte artikler som skal bidra til å belyse og svare på problemstillingen i drøftingsdelen. I oppgavens avslutning vil jeg samle trådene i oppgaven og presentere en konklusjon, for å se om det foreligger likheter eller ulikheter i funnene.

1.5. Begrepsavklaringer

Her redegjør jeg kort for seks begrep som jeg gjennomgående trekker frem i oppgaven. Begrepsavklaringene skal sørge for at leseren blir mer klok på fagbegrep som blir brukt i oppgavens teoridel, i tillegg til funn- og drøftingsdel.

Ulike fagbegrep og ord i en akademisk tekst kan ofte misforståes, og dermed skal de avklares på forhånd slik at leseren forstår innholdet. I tillegg vil det reflektere forfatterens kjennskap til begrepene og hvilken relevans de har for oppgaven i sin helhet (Dalland, 2020, s. 20).

1.5.1. Relasjonskompetanse

Det finnes en rekke ulike måter å forklare hva relasjonskompetanse er ut fra ulike kontekst og roller man har. I denne oppgaven skriver jeg om relasjonskompetanse av profesjonell art. En slik relasjonskompetanse beskrives av Jensen og Juul (2002) som profesjonelle relasjoner, hvor det ene subjektet i relasjonen har en profesjonell rolle og den andre parten har en mer uformell rolle. Videre beskriver dette fagfolk, herunder sosialarbeideren som den profesjonelle i relasjonen i en tverrfaglig disiplin. Det stilles derfor større krav til den profesjonelle å ha innsikt, og sørge for at man bruker spesifikk kunnskap om den andre parten for å etablere god trivsel i relasjonen (Jensen & Juul, 2002, s.137).

Aubert & Bakke (2019) beskriver ikke relasjonskompetanse som enkeltstående kvalifikasjon eller metode, men at relasjonskompetansen er en samling av kunnskap og ferdigheter som er nødvendig for å utføre sitt profesjonelle yrke. Relasjonskompetansen er en del av handlingskompetansen, der den profesjonelle skal ha forståelse og innsikt i sin egen yrkesrolle. Alle disse elementene er en samlet integrert del av den helhetlige yrkeskompetansen man skal etterstrebe å ha (Aubert & Bakke, 2019, s. 25).

Videre har den profesjonelle et ansvar om at «den andre» i relasjonen blir møtt på sine premisser og inkluderes i det levende møtet og samspillet. Det handler også om viktigheten å være bevisst sine subjektive meninger, erfaringer, følelser og hvem man er som person. Man har ansvar som den profesjonelle, å ikke la din subjektivitet påvirke relasjonen negativt ved å overstyre eller frata den andre sin opplevelse av situasjonen. Dette kan føre til krenkelse av individet man er satt til å hjelpe (Aubert & Bakke, 2019, s. 31-32).

1.5.2. Asymmetriske relasjoner

I et klientforhold består relasjonen av to subjekter, en som klient og den andre som profesjonell yrkesutøver. I en slik hjelperelasjon foreligger det en naturlig ubalanse i rollene, herunder forskjell i makt, kunnskap og posisjon. Dette kalles for en asymmetrisk relasjon. Det kan oppleves som objektivisering av individet, dersom den profesjonelle kun snakker *til* subjektet, som et objekt uten å behandle dem som likeverdige (Aamodt, 2014, s. 59). Jensen & Juul (2002) beskriver den asymmetriske relasjonen, der en voksen eller individet med mest makt har mer ansvar for kvaliteten og konsekvensene mer enn den andre (Jensen & Juul, 2002, s. 123).

Ved å sørge for at individet du hjelper føler seg anerkjent, respektert og hørt, vil man behandle det andre subjektet for likeverdig og dermed bygge en symmetrisk relasjon. Da er

det viktig at man i sin profesjonelle rolle skaper et trygt rom med aksept, og sammen dele oppmerksomheten rundt utfordringen eller hendelsen man sammen skal jobbe seg gjennom (Aamodt, 2014, s. 59).

1.5.3. Mentalisering

Fonagy beskriver mentaliseringsteorien som å ikke bare å forstå sitt eget selv, men også andre mennesker. Videre beskriver han dette med et eksempel; foreldre må forstå og forholde seg til egne mentale tilstander, for å kunne forstå barnas atferd (Wallin, 2017, referert i Wennerberg, 2011, s. 104-105). Her kan man tenke seg et barns utrygge tilknytning og manglende evne til relasjonsbygging, kan ha forbindelse med foreldrenes egne dårlige mentaliseringsevner, for å forstå barnets psykologiske tilstand (Allen et al.2008, referert i Wennerberg, 2011, s. 105).

Mentalisering gjør en i stand til å kjenne på et stort følelsesspekter og tanker, hvor man forstår seg selv og andre ut ifra mentale prosesser i din indre kjerne (Wennerberg, 2011, s. 105). Ved utvikling av mentaliseringsevner gjennom sosiale erfaringer og relasjoner vil markert speiling og sosial biofeedback være en nøkkelfaktor. Sosial feedback betyr at barnet oppdager sin egen atferd gjennom tilknytningspersonens følelser, reaksjoner, atferd og tilstand. Det blir en oppdagelse av sitt eget selv gjennom den «sosiale ytterverdenen» (Wennerberg, 2011, s. 108). Markert speiling, også kalt affektspeiling, bidrar til barnets emosjoner, følelser og affekter ved sosial feedback. Der en forelder gir en respons til barnet ved bruk av indirekte og direkte kroppsspråk og kommunikasjon ved å speile barnets affekttilstand (Wennerberg, 2011, s. 111).

1.5.4. Tilknytning og tilknytningsatferd

Tilknytningsatferd skapes når en gis sikkerhet og trygghet, og dermed opplever nærhet til personen som gir deg dette. Det er enighet mellom psykoanalytikere om å anerkjenne betydningen av tidlige forhold til omsorgspersoner ofte danner grunnmuren til barnets personlighet og utvikling (Bowlby, 2008, s. 142). Kjærlighet blir trukket frem som drivkraften når næringsbehov blir tilfredsstilt. Barn blir som oftest spesielt tilknyttet sin mor i sine tidligere leveår. Dette er fordi mor som regel dekker barnets fysiologiske- og næringsmessige behov i form av amming, hudkontakt, trygghet og varme (Bowlby, 2008, s. 142-143). Videre beskriver Bowlby tilknytningsatferd som den typen atferd med størst grad av følelser. Dette siden tilknytningsatferd først og fremst skal rettes mot å elske og bli møtt med glede fra omsorgspersonene som treffer deg i denne trygge basen (Bowlby, 2008, s. 162).

Tilknytning hos mennesker er en stor del av vår overlevelse og sosiale samspill. Å knytte seg til andre mennesker på et følelsesmessig plan er en forutsetning for tilknytningsatferden, sosialt samspill og vår menneskelige ferdighetsutvikling (Aamodt, 2014, s. 178-179).

1.5.5. Anerkjennelse

Den tyske filosofen G.W.F Hegel sier det ligger et fundamentalt behov i oss mennesker å føle oss anerkjent av andre for å utvikle selvet. Uten denne anerkjennelsen står vi i fare for å bli isolert. Når vi blir anerkjent av andre opplever man samtidig hvordan man utvikler seg selv i forhold til, og i møte med andre. For å kunne anerkjenne et annet menneske i en situasjon, må man være empatisk og evne se personen utenfra, fra deres eget perspektiv. Dette handler om å prøve å forstå andres opplevelser, følelsesliv og emosjoner, selv om man selv ikke har erfart disse. På denne måten anerkjenner man andres verdi, respekt, og deres rett til å føle slik de føler, uten krenkelse (Løvlie & Schibbye, 2017, s. 49).

Å bli anerkjent handler om å få tilgang til sine subjektive følelser, og virkelig kjenne på dem. I tilfeller hvor man skal anerkjenne et barn, må man selv anerkjenne sine egne følelser i relasjonen og situasjonen, for å kunne forstå og kjenne barnets tilstand i øyeblikket. Derfor må man tørre å la seg bli påvirket og berørt av den andre sitt følelsesliv, samtidig som man ivaretar sine egne i samme stund (Løvlie & Schibbye, 2017, s. 139).

2. Teoretisk kunnskap

I denne delen av oppgaven skal jeg presentere hvilke kunnskapsgrunnlag jeg baserer arbeidet mitt på, ved siden av forskningsartiklene i punkt. 4.1. Den teoretiske referanserammen skal vise forbindelsen mellom arbeid som allerede er gjort på området og hva jeg presenterer i min oppgave. En teoretisk plattform er en del av oppgavens hoveddel som tydelig skal presentere eksisterende kunnskap og litteratur. I tillegg gi leseren forståelse for ulike teoretiske kunnskaper og perspektiv dersom de ikke kjenner til disse. Teoretisk kunnskap skal vise en tydelig sammenheng til din problemstilling og hva man skal frem til i oppgaven. På denne måten viser man forståelse for teorien før man presenterer det som grunnlag for videre drøfting (Dalland, 2020, s. 195).

Nedenfor vil jeg presentere relasjonskompetanse og tilknytningsteori/atferd som de to grunnpilarene i denne akademiske oppgaven. Hovedtyngden i den teoretiske kunnskapsdelen omhandler profesjonell relasjonskompetanse. Jeg vil først presentere faglig kunnskap om tilknytningsteori- og atferd, siden den spiller en innledende rolle til punkt 2.2.

I punkt 2.1. vil jeg også trekke inn mentalisering som en relevant del innen tilknytningsatferd. Dette er fordi mentalisering er en del av kognitiv psykologi, og spiller en primær rolle i relasjonsbyggingsprosesser. Jeg føler disse momentene er en forutsetning når man skal forstå hvordan en sosialarbeider bygger meningsfulle relasjoner i klientforhold, spesielt til barn. Dette kan belyse hvordan relasjonskompetanse kan tydeliggjøre barnets behov, og påvirke deres relasjonsbyggingsevner videre i livet.

2.1. Tilknytningsteori

Jeg trekker frem ulike litteratur og forfattere som beskriver tilknytningens betydning for menneskets overlevelse. Med tanke på oppgavens størrelse løfter jeg frem punkter fra «Attachment Theory», såkalt tilknytningsteorien, som John Bowlby er kjent for. Jeg trekker frem kunnskap fra den svenske psykologen Tor Wennerberg og andre forfattere som videre belyser relevante momenter rundt tilknytningsatferd i lys av moderne psykologiske tilnærminger.

2.1.1. Tidlig tilknytning betydning for relasjonsbygging

«To doubt attachment behaviour in adult life is indeed to overlook the vital role that it plays in the life of man from the cradle to the grave» (Bowlby, 2008, s. 161). Som Bowlby beskriver her, vil det være regressivt å overse tidlig tilknytningsatferdens påvirkning i voksenlivet, og dens store betydning tilknytning har fra «vugge til grav». Å se sammenheng

mellom barn sin tilknytning til sine primære omsorgspersoner, vil kunne svare på flere spørsmål rundt de utfordringene vi opplever med vår tilknytningsatferd som voksen (Bowlby, 2008, s. 161). Det handler ikke isolert om spedbarnets behov og avhengighet av sin voksne omsorgsperson, men hvordan den første tilknytningsrelasjonen legger grunnmuren til hvordan barnet senere i livet handler i sine relasjoner (Wennerberg, 2011, s. 65).

Bowlby (2008) mener at tilknytningsatferd burde anses som minst like viktig som oppdragsatferd og parringsatferd når det gjelder sosial atferd med tanke på våre grunnleggende biologiske funksjoner. Dette vil si at tilknytningsatferden fremtrer når et bestemt behov for atferd aktiveres og ønskes oppfylt av individet (Bowlby, 2008, s. 143). I motsetning til dyreverden, er menneskebarn svært avhengig sin mor eller omsorgsperson fra fødsel. Nyfødte barn sammenlignet med dyr utvikler seg svært langsomt, og tilknytningsatferden tar dermed lengre tid å presentere seg. På samme måte vil dette føre til et større behov for langvarige relasjoner og tilknytning til sine omsorgspersoner, og er nødvendig for vår overlevelse. Det er samtidig viktig å notere seg at tilknytningsteorien har lenge vært lite dokumentert og vektlagt i utviklingsteorien før nyere tid, og har hovedsakelig blitt forsket på dyr (Bowlby, 2008, s. 145-146).

Tilknytningsteorien Bowlby utviklet skulle løfte frem dens overlevelsesverdi, og at tilknytning legger grunnlaget for hvordan vi skaper relasjoner til andre. Bowlby la vekt på at tilknytning eller fravær av den handler om liv og død, og at vi derfor instinktivt forsøker å opprettholde tilknytningsrelasjoner. Derfor kan man se sammenheng med når et barn forsøker å oppfylle visse krav til sine primære omsorgspersoner, både bevisst og ubevisst. Derfor kan også mangel på nærhet til sine omsorgspersoner skape traumer, ubehag og redsel, fordi vi ikke får oppfylt de fysiske og psykiske behovene tilknytningsrelasjoner skal gi oss (Wennerberg, 2011, s. 48-49).

En tilknytningsprosess kan videre forklares som at selvforståelse og utvikling av selvet kan kun utvikles i relasjon til andre forståelsesfulle individer. Dette vil si at vi utvikler vår unike personlighet og mentale tilstand, gjennom tilknytningsatferd- og mønstre med å være i relasjon til andre mennesker. Mennesket er fra fødselen genetisk bygget for å skape relasjoner til andre mennesker, hvor vi formes og aktiverer våre atferdssystemer i sosialt samspill med andre (Wennerberg, 2011, s. 24-25).

2.1.2. Mentalisering

Mentalisering kan hjelpe oss å forstå hvordan vi etablerer relasjoner til andre mennesker og hvordan vi er i relasjonen. Hvordan vi evner å forstå den andre parten i relasjonen og hvordan forholdet videre utvikler seg, bygger på blant annet mentalisering. Anthony Bateman og Peter Fonagy (2016) beskriver mentalisering som en menneskelig evne man har til å forstå seg selv og andre, gjennom handlinger, følelsesliv, behov, ønsker og tanker. Dersom mennesker ikke evner å mentalisere, vil man mangle essensielle psykologiske prosesser som bidrar til konstruktive interaksjoner med andre, likeverdige relasjoner, selvutvikling og selvforståelse. Mentalisering handler om å være i stand til å forstå vår egen atferd, ved å skille vår mentale tilstand fra andre sine psykologiske prosesser. Dette krever derimot at vi faktisk analyserer, tolker og forstår andres tankemønstre. For de med spesifikke former for psykiske lidelser kan dette være utfordrende (Bateman & Fonagy, 2016, s. 20).

Wennerberg (2011) forklarer at mentalisering er noe vi mennesker gjør, fordi vi har et grunnleggende behov for å bli forstått som levende sosiale vesen. Dette har også betydning for våre relasjonsbyggingsevner og søken etter trygg tilknytning, helt fra barneårene (Wennerberg, 2011, s. 104). Dette vil si at våre opplevelser av trygg tilknytning til primære omsorgspersoner fra og med fødsel, har innvirkning på våre mentaliseringsevner, som igjen har betydning for å knytte seg følelsesmessig til andre. Å knytte seg til andre på et følelsesmessig plan kalles tilknytningsevne, og gjør det mulig for oss mennesker å delta i sosiale samspill og utvikle sosiale ferdigheter (Aamodt, 2014, s.178).

2.2. Relasjonskompetanse

Relasjonskompetanse er en del av sosialarbeiderens helhetlige yrkeskompetanse. Det er nødvendig å besitte slik kunnskap for å være i stand til å bygge relasjoner til andre mennesker, i en profesjonell kontekst. Relasjonskompetansen gjør oss i stand til å forstå den andre parten i relasjonen, og ivareta dem gjennom arbeidsprosesser og relasjonsbygging. I følgende del vil jeg trekke frem viktige momenter som omhandler profesjonell relasjonskompetanse for å gi leseren et grunnlag for videre drøfting.

2.2.1. Hva er relasjonskompetanse?

Relasjonskompetanse kan være vanskelig å definere, men det er en del av en fagpersonens yrkeskompetanse. Profesjonell relasjonskompetanse er ikke begrenset til sosialt arbeid, men er relevant i alle yrker hvor man bygger relasjoner til en annen ikke-profesjonell part (Jensen & Juul, 2002, s. 137).

Jensen & Juul (2002) har selv forsøkt å definere profesjonell relasjonskompetanse, som ikke er begrenset til en enkelt yrkesgruppe. Følgende definisjon inneholder elementer de mener er essensielle i alle profesjonelle barn- og voksenrelasjoner (Jensen & Juul, 2002, s.144).

«Pedagogens evne til å «se» det enkelte barn på dets egne premisser, og å avstemme sin egen atferd uten dermed å legge fra seg lederskapet og evnen til å være autentisk i kontakten = det pedagogiske håndverk, og som pedagogens evne og vilje til å påta seg det fulle ansvar for relasjonens kvalitet = det pedagogiske etikk» (Jensen & Juul, 2002, s. 145).

Relasjonskompetanse er spesielt viktig innenfor sosialt arbeid, siden profesjonen dreier seg om å støtte utsatte og sårbare grupper i samfunnet. Å hjelpe mennesker i vanskelige livssituasjoner, krever at sosialarbeideren i hjelpeapparatet er i stand til å bygge trygge og stabile relasjoner gjennom arbeidsprosessene. Sosialt arbeid skal skape sosial endring, løse problemer på et individnivå og bidra til menneskets velferd ved å myndiggjøre og frigjøre dem. Disse tre elementene i sosialt arbeid utgjør et krav om å kjenne til psykologisk- og samfunnskunnskap, men også kunnskap om å etablere og stå i relasjoner (Aamodt, 2014, s. 34). Dette vil være essensielt når man skal mestre kunsten å forstå og bruke relasjonskunnskap i møte med mennesker med individuelle erfaringer og utgangspunkt.

For å videre forstå hvordan relasjonskompetansen utvikles, må man gå mer i dybden på hvordan relasjoner etableres og ivaretas. I en relasjon foregår det et sosialt spill mellom partene. I den ene dimensjonen skapes det innhold, i form av hva vi gjør eller hva vi prater om. Den andre dimensjonen handler om prosessen, altså hvordan vi faktisk gjør det vi gjør. Innholdet i samtalen eller hva vi gjør i relasjonen med klienten, spiller en viktig rolle i hvordan vi faktisk kommuniserer (Jensen & Juul, 2022, s.120). Når en sosialarbeider prater med et barn, må man være bevisst sine metoder, samtaleteknikker og væremåte. Her gjelder det å legge seg på barnets forståelsesnivå for å skape en trygg atmosfære, slik at barnet kan føle seg ivaretatt i relasjonen.

2.2.2. Relasjonskompetanse som arbeidsprosess

Relasjonsbygging med klienter må sees som en dynamisk prosess, som tar form fra første møte. Fra man starter den første kontaktetableringen, skapes det førsteinntrykk for begge parter som etter hvert vil vokse inn i en intersubjektiv relasjon.

Når relasjonsbygging anses som en arbeids -og endringsskapende prosess, vektlegger man relasjonen mellom klienten og sosialarbeideren som en avgjørende faktor for gode resultater i hjelpeprosessen. Relasjonen vil komme begge parter til gode, hvor klienten kan gi

sosialarbeideren tilbakemelding om hva som fungerer og hva som burde endres. Dette gir rom for selvutvikling, hvor klienten får delta og styre sin egen prosess. For sosialarbeideren kan utveksling av følelser og tanker fra klienten bidra til profesjonell vekst, hvor man reflekterer over sin handlingskompetanse og tilnærming (Aamodt, 2014, s. 40-41).

Det er viktig å kunne se relasjonsbyggingen som et mål i seg selv, i tillegg til det målet du og din klient har satt dere. Relasjonsbygging og tilknytningen som partene kan få til hverandre gjennom arbeidet kan føre til uventede, men positive utfall. Å kjenne på følelsesmessig felleskap er et eksempel på et utfall som er relevant for barnets videre vekst og utvikling. Å etablere en stabil, trygg og nær relasjon til sin sosialarbeider, ved å bevisst fokusere på relasjonsbygging, skapes det intersubjektivitet. Intersubjektive møter oppnås når man deler opplevelser og får en felles forståelse for situasjonen. Det kreves ikke at begge parter har erfart de samme tingene, eller at sosialarbeideren må ha opplevd utfordringene barnet deler. Derimot handler det om forståelse for den andres situasjon, erfaring og perspektiv, samt utvikle positivt samspill mellom to subjekt (Løvlie & Schibbye, 2017, s. 92).

Videre er det viktig at selv om man deler opplevelser, følelser og tanker i relasjonen, er det viktig å gi barnet plass. Klienter er individuelle mennesker med ulike behov, ønsker og grenser. Der enkelte barn man hjelper trenger mye støtte, omsorg og at man er tett på, kan være ubehagelig for andre. Enkelte barn kan føle at man invaderer eller tar for mye plass i deres personlige sfære og komfortsone. Dette er følelser man som profesjonell yrkesutøver må respektere og tilpasse seg gjennom klientforholdet. Individrettet arbeid med fokus på selvutvikling og selverkjennelse, krever at man bruker tid på å la barnet utforske seg selv i relasjonen, med støtte fra sosialarbeideren. Når man har tydelige rammer for hva din klient behøver i relasjonen, blir det enklere å utforske problematikkenes kjerne (Aamodt, 2014, s.41).

I slike tilfeller vil det igjen være individuelle faktorer som styrer barnets reaksjoner, blant annet sosial kapasitet. Barn har ulike måter å søke sosial kontakt og oppføre seg i samspill med andre. Primære omsorgspersoner er en avgjørende faktor, siden tidlig tilknytning- og tilknytningsatferd utvikles rundt omsorgspersoner. Her lærer barnet seg å innlede og opprettholde relasjoner til andre. Barn som mangler gode oppvekstforhold og tilknytning til sine foreldre, kan også utvikle sin sosiale kapasitet i samspill med andre voksne som tar del i omsorgen. Dette kan eksempelvis være familiemedlemmer, venner, lærere, trenere, sosialarbeidere eller barnevernspedagoger m.m. Relasjonen barnet har til sin sosialarbeider

gjennom et behandlingsløp kan vise seg å ha stor betydning for utvikling av deres sosiale kapasitet (Börjesson, 2017, s. 26-27).

2.2.3. *Samtalen i relasjonen*

For å sikre seg at barnets behov i klientforholdet blir møtt, må man være bevisst hvordan samtalene faktisk foregår. Man må blant annet tilpasse seg barnets forståelsesnivå, utvikling, alder, sårbarhet og atferd.

I et klientmøte hvor den ene parten er profesjonell og den andre ikke, må man være bevisst sin kommunikasjon og kroppsspråk. Hvordan du blir oppfattet i den hjelpende rollen, styres av hvordan den andre part tolker og oppfatter din kommunikasjon. Aamodt (2014) skriver at for å skape følelsesmessig inntoning og fellesforståelse, mente barnepsykologen Daniel Stern at man må forene sin affektive utveksling og verbale formidling. Når vi kommuniserer med barnet i relasjonen vil vår non-verbale kommunikasjon i form av ansiktsuttrykk, blick og væremåte prege det intersubjektive møtet. Det samme gjelder den språklige handlingen hvor man kommuniserer med ord og lyder. Når ord kommuniseres kan kroppsspråket tyde på det motsatte, slik at klienten sitter igjen med et annet inntrykk. Dette kan føre til misoppfatninger og prege troverdigheten av samtalen (Aamodt, 2014, s. 165).

Som nevnt tidligere vil alle barn man møter ha individuelle forskjeller, opplevelser og utfordringer de trenger hjelp med. Det finnes derimot flere faktorer som kan hjelpe deg som sosialarbeider å skape gode innledende møter. Å ha profesjonelle grenser vil være viktig når vi utøver vår relasjonskompetanse, og viser barnet at vi er i et profesjonelt møte. I et profesjonelt møte med barn, bør vi ha en omsorgsfull og personlig tilnærming. De profesjonelle grensene vil derimot sørge for rammer og struktur, noe som barn har behov for. Å være i profesjonelle møter hvor man ønsker å utvikle relasjoner basert på tillit, krever det at sosialarbeideren viser balanse og ansvar (Börjesson, 2017, s. 125).

For hjelperen i relasjonen ønsker man gjerne å bli likt av barnet du skal hjelpe. Dette kan gi dem en tilfredsstillende følelse hvor man føler man har lykket. Gjennom arbeidsprosessen burde dette være en del av relasjonskompetansen man reflekterer over. Dette er fordi det «å bli likt» kan være på bakgrunn av at man gjør alt det barnet ønsker, f.eks. å aldri snakket om dårlige opplevelser. Det kan videre handle om at man aldri utfordrer barnet gjennom prosessen, uten at det foreligger grensesetting. Dette kan også resultere i uheldige konsekvenser og være mot relasjonsarbeidets hensikt (Sæthre, 2016, s.165).

I de profesjonelle møtene vil det være hensiktsmessig å fange barnets interesse, hvor man innledningsvis viser interesse for deres aktiviteter, hobbyer og andre ting de ønsker å snakke om. På denne måten blir de første møtene uformelle og avslappende for begge parter. De gode samtalen om problemer og utfordringer, kan kanskje føles lettere når stemningen mellom klient-barnet er basert på trygg relasjon og ektefølt tillit. For å videre sikre seg barnets behov, ønsker og grenser er det lov å spørre. Dette er også en del av brukermedvirkning, ved å la klienten få påvirke situasjonen og arbeidsprosessen. Sosialarbeideren kan i starten av samtalen og kontinuerlig underveis forklare roller, og sammen med barnet sette mål. Dette kan gjøres ved å lage en avtale seg imellom, og styrke relasjonen hvor partene er orientert om hva som gjøres og hvordan man ønsker å oppnå målet. Dette gir barnet forutsigbarhet i fremmed situasjon og en opplevelse av sammenheng med betydning (Börjesson, 2017, s. 128-130).

Å la barnet bli hørt, sett og lyttet til handler først og fremst om anerkjennelse. Å anerkjenne barnet er ikke en teknikk man bruker i relasjonsbyggingen, men heller sosialarbeiderens evne til å forholde seg til barnets virkelighet og selvforståelse. Den voksne i relasjonen må dermed sørge for å inkludere barnet og forstå deres hele vesen (Jensen & Juul, 2002, s. 263). Løvlie & Schibbye (2017) beskriver at man anerkjenner et individ, når man har en subjekt-subjekt-holdning. Dette betyr at man må forstå seg selv som «jeg kan», «jeg vil», at «jeg er et individ». Her kan sosialarbeideren i relasjonen bidra til å anerkjenne barnet og støtte dem i utviklingen av sitt selv, og ikke behandle dem som et objekt (Løvlie & Schibbye, 2017, s. 51-52). Dersom vi kun behandler barnet som et objekt, vil vi dessverre ha en ikke-ankjennende holdning, og bidra til at barnets selvtillit og selvfølelse reduseres. Vi må behandle barnet med respekt og forstå dets kompleksitet og indre følelsesliv, uten å bevisst krenke deres opplevelser (Løvlie & Schibbye, 2017, s. 52).

2.2.4. Makten i relasjonskompetansen

Når en profesjonell yrkesutøver skal bygge relasjoner til sin klient, herunder barn, er det svært viktig at man kjenner til makten man har i sin hjelpende rolle. Mange kan også kalle makten usynlig, fordi sosialarbeideren ikke alltid er klar over at det skjer. Dette kan forklares når klienter unngår diskusjon eller uenigheter og blir underlegne i relasjonen, fordi de møter et apparat med profesjonell makt, selv der sosialarbeideren prøver å unngå dette (Aamodt, 2014, s. 49).

Å jobbe innenfor helse- og sosialetaten, hvor man møter sårbare og utsatte grupper, vil det uansett foreligge en reell makt. Dette er fordi man jobber i en offentlig etat som for borgere kan virke skremmende, selv om man er satt til å hjelpe. Denne reelle makten vil være til stede selv om man jobber bevisst med å gjøre det mindre synlig for klienten, eller om man ubevisst utøver eller misbruker sin maktposisjon. I utøvelsen av yrket vil det kunne skje feiltrinn som man vil lære av. I møte med andre mennesker vil relasjonskompetansen utvikles gjennom hele yrkeskarrieren, og vil alltid være en læringsprosess (Jensen & Juul, 2002, s. 222).

3. Metode

3.1. Valg av metode

Å velge en metode ved oppgaveskriving er nødvendig når vi skal undersøke et fenomen. Å benytte seg av en vitenskapelig metode hjelper deg å innhente nødvendig data og samle informasjon som skal hjelpe deg å belyse en problemstilling eller presentere studiene dine (Dalland, 2020, s. 54). Valg av metode vil være en forutsetning for å sikre et godt resultat, i tillegg foreta en vurdering av hvilken metode som er mest realistisk og hensiktsmessig for din studie (Dalland, 2020, s. 56).

Toril Moi (Moi, 2019, referert i Dalland, 2020, s. 20) stiller tre krav til akademisk skriving som går igjen i de fleste tilfeller av oppgaveskriving, herunder bacheloroppgaven. For det første skal oppgaven bidra til noe nytt. I en bacheloroppgave vil det i en litteraturstudie ikke nødvendigvis være nytt siden det allerede foreligger forskning og litteratur om tema, men du som forfatter skal vise til sammenhenger, eget perspektiv og forståelse. Det andre kravet vil være å presentere ulik forskning, teorier og synspunkt for å kunne vise til flere relevante sider av saken. Siste punkt vil være at man oppfyller kravene til etterrettelig. Dette vil si at man siterer til de riktige kildene med korrekte henvisninger, og dermed ikke benytter andres verk som sitt eget. Videre handler dette om at du skal videreformidle forskning og ditt valgte tema på en troverdig måte (Dalland, 2020, s. 20).

Valg av metode styres også i stor grad av problemstillingen din. Måten man velger å innhente data er en forutsetning for hvilken metode som er best egnet for deg. Dette er fordi dataene du innsamler skal være relevant for din problemstilling (Dalland, 2020, s. 63).

Når man skal velge en metode for å innhente data, forske og deretter presentere og drøfte funn, kan man velge mellom kvalitativ eller kvantitativ metode, eller litteraturstudie.

Kvantitativ metode gir deg mulighet til å analysere og tolke data i form av målbare enheter. Som regel er det lite eller ingen samspill mellom deltakerne i studien og den som forsker da de utarbeider studien «bak kulissene». Kvantitative data samler ofte mange deltakere og tallene kan være store og brukes i ulike kontekster (Aveyard, 2018, s. 55).

Tall er målbare og skal gjenspeile mest mulig presisjon, men samtidig kan kvantitative data tolkes og ha en kvalitativ tilnærming. Kvalitativ metode har sitt formål å innsamle data i form av opplevelser, erfaring og tanker som ikke lar seg måle på lik linje som tall. Kvalitativ data har et mer særegent preg på bakgrunn av intervjuobjektens subjektive erfaringer og

perspektiv (Dalland, 2020, s. 55-56). Slike kvalitative intervju skal omgjøre intervjuobjektene forståelse til kunnskap (Dalland, 2020, s. 67). Kvalitative undersøkelser forsøker å hente data fra naturlige omgivelser og utforske meningen bak fenomenet. Det blir en måte å få innsikt gjennom beskrivelser og kontekst fra spesifikke utvalgs personer/grupper (Aveyard, 2018, s.66-67).

Der man ikke bruker en spesifikk metode, ved bruk av f.eks. intervju, spørreskjema og føring av funn i statistikk, må man forklare hvordan man har innhentet sine data. Litteraturstudie er et eksempel på dette, hvor man innhenter data som allerede finnes. Dette skriver jeg mer om i neste punkt 3.1.1.

3.1.1. Litteraturstudie som metode

I denne bacheloroppgaven har jeg valgt å bruke litteraturstudie som valgt metode.

Litteraturstudien stiller krav til å inneholde forskningsartikler som er anerkjent, med andre ord fagfelleurdert og være relevant til min problemstilling (Dalland, 2020, s. 203-204). Jeg benytter denne akademiske oppgaven til å svare på min problemstilling, med litteratur og forskning som allerede finnes på området. Aveyard definerer en litteraturstudie som en mer omfattende studie hvor man tolker data i form av litteratur, som viser seg relevant til å svare på dine spørsmål (Aveyard, 2018, s. 7).

Da det foreligger en del forskning, artikler spesielt på engelsk, samt bøker om profesjonell relasjonskompetanse, synes jeg det var passende å bruke denne metoden. Det gir meg muligheten til å analysere litteratur som allerede foreligger på området. Jeg følte dette i kombinasjon med relevante forskningsartikler ville gi meg anledning til å besvare mitt spørsmål om hvordan bruk av relasjonskompetanse kan anerkjenne barnet i et klientforhold, i større grad enn om man ikke hadde denne kunnskapen.

Litteraturstudie vil være en viktig metodeform fordi det svarer ikke nødvendigvis på noe nytt, men sørger for å se forskningen på tvers av hverandre. Den gir mulighet til å utforske og analysere kunnskap, hvor man samler informasjonen for å danne seg et bilde av funnene. I tillegg vise likhetene og ulikhetene innenfor feltet du undersøker. Igjen gjør dette det mulig å skape seg en oppsummerende oversikt over et fenomen ved hjelp av flere kilder med ulik tilnærming (Aveyard, 2018, s. 9-10).

Dersom jeg hadde valgt en kvantitativ metode som tilnærming i denne oppgaven, tror jeg ikke jeg hadde fått besvart problemstillingen min på en tilfredsstillende måte. Relasjoner handler

om mellommenneskelige møter mellom to subjekt, i en situasjon som ikke er målbart i tall, eller som gjenspeiler verdien av et forhold på statistisk vis.

Kvalitative undersøkelser i form av intervju er noe som kunne vært aktuelt, med tanke på å samle inn data om sosialarbeideres erfaringer med bruk av relasjonskompetanse i klientforhold til barn. På den andre siden ville jeg ikke følt at intervjuene ble fullstendig da jeg ikke kan intervju barn/personer under 18 år. Intervjuer kun basert på sosialarbeidere hadde i prinsippet fungert fint, da problemstillingen for det meste leter etter svar på sosialarbeiderens evner til å bygge relasjoner, og bygger relasjonskompetanse for å anerkjenne barn. Ved bruk av litteraturstudie må jeg sørge for at informasjonen jeg innhenter bygger på kunnskap om sosialarbeiders erfaringer, kunnskap og ferdigheter innenfor relasjonsarbeid. For at litteraturstudiet blir mer fullstendig må dataene også inneholde kunnskap om barns relasjonsbyggingsevner og behov, slik at man får belyst flere sider.

3.2. Datainnsamling

Datainnsamling handler om systematisk innhenting av informasjon. Å samle inn data er ikke en enkel oppgave og krever at man har en strategi underveis. Det skal hjelpe deg å identifisere relevant litteratur og forskning til din studie. Dersom søkene blir for unøyaktig og tilfeldig, kan studiens retning stå i fare for å bli ustrukturert og lite selektiv (Aveyard, 2018, s. 80).

Jeg foretok mine første søk 31. januar 2022 til og 14. februar 2022. Jeg brukte Google, Google Scholar, Oria og diverse tidsskrifter på nett. Jeg følte at Google Scholar var min foretrukne søkemotor, i tillegg til norske og engelske tidsskrifter på nett. Dette avgrenset mine søk til akademiske tekster og litteratur. I første omgang søkte jeg på følgende nøkkelord; sosialarbeidere, relasjonskompetanse, relasjonsbygging, social worker building skills og client-relationship building with children.

For å avgrense mine søk videre, som forklart i punkt 3.2.1, måtte jeg benytte meg av inklusjons- og eksklusjonskriterier. Hensikten med bruk av inklusjons- og eksklusjonskriterier er å holde deg på rett kurs når man foretar litteratursøk- og litteraturgjennomgang. Den skal bidra til å identifisere data, forskning og litteratur som er relevant for din studie. Å sette disse kriteriene vil hjelpe en å avgrense oppgaven, samtidig som den hindrer deg å både lete og bruke litteratur som kan føre til avsporing (Aveyard, 2018, s. 81-82).

3.2.1. Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Inklusjons- og eksklusjonskriterier har gitt meg en mer tydelig strategi i mine litteratursøk, fordi kriteriene har gjort meg bevisst på å ikke kun søke etter tema jeg allerede var interessert i. Dette vil si at kriteriene har også fått meg til å søke på de temaene eller nøkkelordene som jeg ikke umiddelbart finner etter mine søkepreferanser (Aveyard, 2018, s. 84). Dette kan tydeliggjøres med følgende eksempel; inklusjonskriteriet fikk meg til å søke etter artikler som beskrev sosialarbeiderens relasjonskompetanse på et teoretisk grunnlag. Mens eksklusjonskriteriet fikk meg til å søke etter mer praktiske og subjektiv forståelse rundt relasjonskompetanse. I tillegg var inklusjonskriteriet at jeg søkte på norske artikler publisert etter 2020, mens eksklusjonskriteriet rettet fokuset mitt på engelsk forskning som var publisert etter 2017.

Et krav i oppgaven er at de fagfellevurderte artiklene helst ikke skal være eldre enn fem år, og derfor utvidet jeg mine søk til å strekke seg fra egendefinert årsperiode 2017-2022. Når jeg foretok engelske søk, sørget jeg for å legge inn ordet «peer-reviewed», som på norsk betyr fagfellevurdert artikkel. Jeg fant fort ut at jeg måtte avgrense søkene til å inneholde spesifikke nøkkelord i selve tittelen, enn søkeord i hele teksten, for å unngå tusenvis av artikler. Jeg la inn ordene i avanserte separate søk med ulike kombinasjoner, hvor artiklene skulle inneholde ordene i artikkelens tittel, stod jeg igjen med ca. 12 relevante fagartikler på engelsk.

Etter å ha trykket på nettstedskoblingene og skimlet sammendragene, stod jeg igjen med fem artikler jeg vurderte som relevant. Å lese gjennom disse sammendragene ga meg ytterlige ideer til søkeord jeg kunne fortsette å bruke. Søkeordene var bl.a.; practical relationship building, traumatized youth, relational work, bonding with young people etc. Disse oversatt jeg også til norsk, og foretok noen ekstra søk i bestemte tidsskrifter på nett for å se om jeg fant en relevant siste artikkel. Jeg endte opp til slutt opp med en norsk artikkel jeg fant på Nordisk tidsskrift for helseforskning.

Resultatet av mine funn ble følgende artikler;

1. Oppmerksomhetens nærvær: Studentenes forståelse av relasjonskompetanse etter videreutdanning i psykisk helsearbeid, en hermeneutisk studie (Alteren & Johansen, 2021)
2. Building relationships with young people: A model for practice (Mcmullin, 2018)
3. Social worker – Client relationships: Social worker perspectives (Rollins, 2019)

Artikkel 1 valgte jeg fordi den baserer seg på en hermeneutisk studie og viser til hvordan studentene selv beskriver relasjonskompetanse som den essensielle del av arbeid innenfor psykisk helsearbeid. Den fokuserer ikke nødvendigvis på klientforhold til barn, men den har relevans for oppgaven fordi hovedfokuset på studien utforsker yrkesutøverens forståelse av relasjonskompetanse. Jeg synes en hermeneutisk studie ville bidra til å løfte oppgaven og vise til fagfolk sine egne subjektive meninger om valgt tema.

Dalland (2020) beskriver at hermeneutisk metode innenfor vitenskap, kalles «forståelsestolkning». Dette skal hjelpe oss å forstå andre individer inkludert oss selv (Dalland, 2020, s.47). Artikkel 2 presenterer også en del praksiserfaringer om hvordan bygge relasjoner med barn og unge. Den trekker også frem pedagogiske argumenter rundt relasjonskompetanse, og hvordan den kan utvikles ved bruk av en relasjonell fire-trinns modell. Artikkel 3, er en kvalitativ studie, som utforsker sosialarbeideres klientforhold til barn og familie i regi av barnevernet. Den kvalitative studien setter søkelys på sosialarbeiderens relasjonsbyggingsevner som et viktig element, og hvordan disse evnene er avgjørende for sluttresultatet.

Jeg leste sammendragene for å se artiklens relevans, deretter skumleste jeg artiklene for å se om de fanget min interesse. Det mest sentrale for meg var om de kunne benyttes til å svare på problemstillingen. Deretter leste jeg gjennom artiklene flere ganger for å sørge for at jeg forstod essensen i studiene. For å sikre min forståelse av artiklene, holdt jeg i tillegg en enkel presentasjon for meg selv hvor jeg forklarte essensen i studiene før skrev sammendragene i drøftingsdelen, jf. punkt 4.1.

3.2.2. Oversiktstabell som analysemetode

Her velger jeg å kategorisere funnene mine i en oversiktstabell for å gi leseren en oversiktlig gjennomgang av mine funn. Her kan man på en enkel måte skille dataene fra hverandre og vise deres eventuelle likheter. Aveyard (2018) mener at konkrete og innholdsrike sammendrag av dine data er en forutsetning for å belyse dine funns sterke og svake sider. Dette kan gjøres ved bruk av «data summary chart» hvor man kategoriserer funnene med forfatter/år, tittel og formål, for å skape oversikt i et enkelt dokument.

Hensikten med tabellen vil være å se studiene som en helhet og binde dem sammen for å gi din forskning av data ny mening. Dette kan bidra med å identifisere dataene i en større kontekst, som kan kaste nytt lys på studiene, enn om de skulle blitt analysert isolert (Aveyard, 2018, s. 142-143).

Det er ikke nødvendigvis like enkelt å simplifisere sine funn i én oversiktstabell, spesielt ved kvalitative studier på bakgrunn av deres kompleksitet (Aveyard, 2018, s.143). I mitt tilfelle skal jeg kun referere til tre artikler i litteraturstudien, som er ført inn i oversiktstabellen nedenfor. Dette er kun ment som en innledende oversikt for leseren, som jeg i punkt 4.1 skal presentere hver for seg i detaljerte sammendrag for leseren.

Oversiktstabell 1: Kategorisering av mine funn – Fagfelleverderte artikler

Forfatter/år	Tittel	Formål med artikkelen	Metode	Sentrale tema /nøkkelord	Studiens respondenter	Alder/kjønn
Grethe Johansen og Johanne Alteren, 2021	Oppmerksomt nærvær: Studentenes forståelse av relasjonskompetanse etter videreutdanning i psykisk helsearbeid, en hermeneutisk studie	Studien ønsker å fremheve studentenes beskrivelse og forståelse av relasjonskompetanse. Studentene er ferdigutdannet sosionomer og sykepleiere med videreutdanning innenfor psykisk helsearbeid.	Hermeneutisk studie/tilnærming Førsteforfatter brukte samtale som valgt metode for å innhente data om studentenes subjektive forståelse av relasjonskompetanse.	Oppmerksomt nærvær, psykisk helsearbeid, relasjonskompetanse, student erfaring, videreutdanning i psykisk helsearbeid	Fem sykepleiere og to sosionomer deltok i studien. Mellom 5-16 års erfaring i psykisk helse- og rusfeltet.	Seks kvinner og én mann deltok i studien
Cheryl McMullin, 2018 Tidsskrift: Relational Social Work Online Journal Vol. 2, n. 2, October 2018	Building relationships with young people: A model for practice. Relational Social Work	Artikkelen presenterer en relasjonsbasert modell som skal gi sosialarbeidere verktøy for å utvikle relasjonskompetanse i arbeid med unge mennesker. Den tar også for seg utfordringer unge mennesker møter i praksis.	Teoretisk modell: Relasjonsbasert modell med fire nivåer: 1. Kontaktetablering 2. Avtale plan/forhandle 3. Muliggjøre/gjøre i stand 4. Avslutninger	Relasjoner, forhold, sosialt arbeid, barnevern, ivareta unge personer, relasjonsbygging, utsatte barn/unge	Ingen respondenter i studien siden forfatteren fremlegger en modell på bakgrunn av egen forskning og andre litteraturreferanser	Ukjent/ikke relevant
Wendy Rollins, 2019	Social Worker – Client Relationships: Social worker perspectives	Studien utforsker opplevelsen til sosialarbeidere i klientforhold. Sosialarbeiderne er ansatt i barnevernet i Australia.	Kvalitativ studie/qualitative study Individuelle semi-strukturerte dybde intervjuer (45-120 min)	Sosialarbeider-klient forhold, relasjoner, sosialt arbeid, praksis, relasjonsbygging og relasjonsbasert praksis	16 kvalifiserte sosialarbeidere deltok i den kvalitative studien	Gjennomsnittsalder på deltakerne er 39 år/ Kun kvinner

3.3. Studiens troverdighet

Når man skriver en akademisk oppgave, vil det være en forutsetning at oppgaven skal være troverdig. Troverdigheten vurderes etter hvilket faglig grunnlag man legger frem i både oppgavens teoretiske del, men også hvordan du drøfter den. Troverdigheten vil også vurderes etter hvordan man har søkt kilder og hvilken form for litteratur utvalget ditt består av (Dalland, 2020, s. 144).

Kildekritikk gjøres for å synliggjøre oppgavens og litteraturens styrker og svakheter. Å være kritisk til sine kilder skal gjøre deg i bedre stand til å vurdere både kvalitet, troverdighet og pålitelighet. Det skal bidra til å foreta valg før og underveis i studien og hva du ønsker å vektlegge videre (Aveyard, 2018, s. 107-108). Videre i studien må man ikke kun være kildekritisk, men sørge for at leseren også er i stand til å vurdere din pålitelighet og troverdighet. Å beskrive dine hensikter, formål og innhenting av data, gir leseren mulighet til å vurdere din pålitelighet i større grad, enn om dette ble utelatt. Å vise åpenhet rundt dine undersøkelser og avgrensninger vil sørge for ærlighet rundt kunnskap du forsøker å dele (Dalland, 2020, s. 58).

Jeg har brukt mye tid fra begynnelsen av semesteret til å lese meg opp på relasjonskompetanse, relasjonsbygging, og litteratur som omhandler det å ha samtaler med barn og unge i hjelpeapparatet. Det har variert mye i hvilke litteratur, bøker og forskning jeg har skimlet og hva jeg har lest mer i dybden. Hensikten var for å få et størst mulig overblikk over tema før jeg begynte å avgrense mine søk som forklart i punkt 3.2.1. Når jeg foretok disse søkene fant jeg ut at mange forfattere deler samme syn på relasjonskompetanse og hvilke egenskaper som må til for å oppnå gode relasjoner og anerkjennelse.

Mye av litteraturen jeg fant inneholdt flere av de samme referansene på tvers av hverandre, som bidro til vurdering av teori, perspektiv og forskning som mer troverdig. Dersom alle mine kilder hadde vist et stort spenn av uenighet rundt relasjonskompetanse, ville dette krevd mer omfattende undersøkelser og størrelse i litteraturstudien min. Samtidig vil forfatterne og forskningens variasjon i metodevalg, tilnærminger og faglig grunnlag, åpne for interessant diskusjon.

Jeg har sørget for å hele veien reflektere over min forforståelse og subjektive meninger om temaet/problemstillingen. Dette har vært for å alltid sørge for at jeg holder meg mest mulig nøytral ved innhenting av data, for å sørge for brede undersøkelser av forskning og kunnskap.. Jeg har også sørget for at studier jeg har undersøkt både på engelsk og norsk er

fagfelleverdert, og i forkant undersøkt hvordan dette gjøres. Ved å bruke kildekompasset som en retningsssnor ved føring av kilder, langvarige søk av litteratur på folkebibliotek, pensum, og i forskningsbaserte tidsskrifter på internett, er jeg sikker på at jeg har vært så troverdig og pålitelig jeg kan, i utarbeidelsen av litteraturstudien.

3.3.1. Etiske overveielser

Til slutt ønsker jeg å trekke inn at jeg under bearbeidelsen av oppgaven har foretatt meg jevnlig etiske overveielser. Selv om jeg ikke har foretatt kvalitative intervjuer og behandlet personopplysninger, så refererer jeg til ulike kilder som har foretatt slike intervju og presentert disse i sine forskningsartikler/studier. Dette stiller krav til meg selv når jeg bruker disse utvalgte kildene for å belyse mitt tema og problemstilling. Leseren vil dermed se at jeg har foretatt overveielser om hva jeg bruker i oppgaven min, og hvordan jeg fremstiller de.

Som tidligere nevnt har jeg sørget for at disse er fagfelleverdert, eller peer-reviewed, og sørget for at artiklene jeg referer til har behandlet sine kilder på en ærlig og etisk måte. Slike etiske overveielser handler om å følge gode normer og foreta overveielser som sørger for at man er reflektert over hva arbeidet ditt medfører. De etiske overveielserne, eller forskningsetikk skal styre deg gjennom både planlegging og formidling av oppgaven (Dalland, 2020, s.167). Å ta etiske valg gjennom denne arbeidsprosessen, mener jeg handler om å lage en avtale med seg selv å følge etiske forpliktelser.

4. Funn og drøfting

I denne delen av oppgaven vil jeg først presentere de tre fagfellevurderte forskningsartiklene jeg har funnet i utarbeidelsen av denne litteraturstudien. Deretter drøfter jeg disse funnene opp mot det teoretiske kunnskapsgrunnlaget i punkt 2.1. og 2.2. og selvvalgt litteratur.

Hensikten med drøftingen er for å diskutere, analysere og tolke funn, for å kunne forstå problemstillingens kjerne på best mulig måte. Diskusjonen vil også være en prosess som både gir forfatteren og leseren nyttig kunnskap, eller en inspirasjon om å fordype seg videre i materialet (Dalland, 2018, s. 198).

4.1. Presentasjon av forskningsartiklene

I følgende kapittel presenterer jeg forskningsartiklene «Oppmerksomhetens nærvær», «Building relationships with young people» og «Social worker: Client relationships». Jeg presenterer artiklene i form av sammendrag etter å ha lest artiklene gjentatte ganger og fanget opp budskapet. Jeg har funnet artikler jeg har inntrykk av vil kunne svare på problemstillingen min og gi den mening. Presentasjon av mine funn skal gi leseren en god innføring i innholdet før de drøftes opp mot teori og selvvalgt pensum i punkt 3.2.

#Artikkel 1 – «Oppmerksomhetens nærvær»

Oppmerksomhetens nærvær: Studentenes forståelse av relasjonskompetanse etter endt videreutdanning i psykisk helsearbeid, en hermeneutisk studie, av Johanne Alteren og Grethe Johansen.

Artikkelen presenterer en studie som undersøker hvordan sykepleiere og sosialarbeidere etter endt utdanning innen psykisk helsearbeid, tolker sin egen forståelse av relasjonskompetanse. Deltagerne hadde lang erfaring innenfor psykisk helse og rusfeltet, som strakk seg fra fem til 16 års erfaring. Videreutdanningen handlet om hvordan man ved bruk av salutogen tilnærming i behandlingen, hvor man la fokus på klientens egne livskrefter. Derimot var studiens hensikt å fange opp studentenes subjektive tanker og beskrivelser, for å utvide forståelsen av relasjonskompetansen som videre kunnskapsutvikling (Alteren & Johansen, 2021, s. 3).

Samtalene skulle presenteres i troverdige beskrivelser av studentenes selvforståelse av relasjonskompetanse, og beskrivelsenes faktiske mening. Her ble ansvar, åpenhet, og erkjennelse av sine livserfaringer i relasjonen viktige momenter. Deltagerne ble dermed bedt

om å beskrive hvordan de evner å skille sine egne følelser fra andres erfaringer i relasjonen/klientforholdet (Alteren & Johansen, 2021, s. 3).

Resultatene i studiens analyse og tolkning ble to hovedtema: «å være menneske i møte med den andre» og «Å forstå hva som kreves i den konkrete situasjonen». I disse hovedtemaene var det følgende punkt som gikk igjen hos studentenes forståelse av relasjonskompetanse; selvforståelse, bevissthet rundt å bevare sin identitet i relasjonen. Videre ble det løftet frem forståelse, vise omsorg og være en støttende samarbeidspartner for den andre i relasjonen (Alteren & Johansen, 2021, s. 6-8).

Resultatet førte dermed til konklusjonen om at relasjonskompetanse er en form for «oppmerksomt nærvær» og en dynamisk bevegelse som påvirker arbeidsprosessen. Dette betyr de ulike momentene beskrevet ovenfor gir yrkesutøverne en kompetanse som er nødvendig for å bygge relasjoner og møte den andre i deres situasjon (Alteren & Johansen, 2021, s. 9). Undersøkelsene foretatt bidrar å belyse hvordan relasjonskompetansen handler om å være et akseptert menneske med egenverdi i relasjonen, og samtidig være et medmenneske i møte med personen du er satt til å hjelpe (Alteren & Johansen, 2021, s. 10).

#Artikkel 2 – «Building relationships with young people»

Building Relationships with Young People: A Model for Practice, by Cheryl McMullin 2018, Ulster University UK.

Cheryl McMullin presenterer en artikkel som omhandler hvordan man som sosialarbeidere skal ivareta barn, unge og andre sårbare grupper for å sikre den neste generasjonen. Disse gruppene i samfunnet faller ofte innunder en kategori mennesker som ikke er fullstendig ivaretatt eller beskyttet. Det krever store ressurser på tvers av samfunnet, hvor det legges mye press på det politiske plan, men også den enkelte sosial- og barnevernsarbeider (McMullin, 2018, s. 51).

Artikkelens videre hensikt er å presentere essensielle nøkkelfaktorer som er fremtredende i relasjonsarbeid mellom sosialarbeider og klientene, på godt og vondt. Kriminalitet, psykiske problemer, manglende utdanning, rasisme, vold i nære relasjoner, arbeidsledighet og rusmiddelavhengighet er problemer som uten tvil gjør relasjonsarbeid utfordrende. Å jobbe med barn og unge utsatt for slike belastninger, kan ofte overføres til sosialarbeideren. Dette resulterer ofte i en form sekundær-traume og føre til utbrenthet (McMullin, 2018, s. 51).

Videre viser McMullin (2018) til en relasjonsbaserte modell, som skal fungere som både et styrings- og arbeidsverktøy, men også en forståelsesmodell. Denne modellen skal hjelpe oss å analysere hvordan relasjoner med de tidligere nevnte gruppene kan etableres, ivaretas og avsluttes (McMullin, 2018, s. 52). Stadiene består av 1. først bli kjent i kontaktetableringsfasen, 2. lage en avtale i form av individuell plan, 3. gjøre barnet i stand: ved å skape felles forståelse, diskusjon og refleksjon, 4. forberede en avslutning og veien videre.

I artikkelens andre del løfter man fram hvordan miljø i form av sted og lokasjoner er viktig ved relasjonsbygging med barn. Å foreta vurderinger om hvilke sted som er egnet for barnet du følger, er en forutsetning for å gi dem forutsigbarhet og trygghet. I tillegg trekkes frem hvordan vi som sosialarbeidere bør være bevisst våre holdninger og kommunikasjon i møte med klienten for å redusere stress i møte med det offentlige (McMullin, 2018, s. 54). Dette er et viktig moment når McMullin (2018) beskriver at relasjonen og møte mellom barnet og sosialarbeideren er et mål i seg selv. Når en etablert relasjon i seg selv er et mål, er det viktig å anerkjenne disse momentene som nødvendige egenskaper og tilnærminger i arbeid med barn (McMullin, 2018, s. 55-56).

McMullin konkluderer med at den teoretiske relasjonsmodellen kan benyttes for å synliggjøre for seg selv og andre mulighetene og utfordringene i relasjonsbyggingsprosessen. De viktigste faktorene som kan påvirke relasjonsbygging fra barnets perspektiv er; trygt miljø, alderstilpasninger, støtte fra familie/nettverk og anerkjennelse i relasjonen.

For sosialarbeideren trekkes frem ressurser, tid og mulighet for å tilrettelegge for god relasjonsbygging. I tillegg vil relasjonsarbeid med barn kreve at man blir gitt anledning til å reflektere over sin relasjonskompetanse, for å videreutvikle den i praksis (McMullin, 2018, s. 59).

#Artikkel 3 – “Social worker: Client relationships”

Social Worker–Client Relationships: Social Worker Perspectives, by Dr. Wendy Rollins
2019, Victoria University

Dr. Wendy Rollins presenterer i artikkelen en studie hvor hun undersøker sosialarbeider-klientforhold sett fra sosialarbeideres perspektiv. Studien bruker kvalitative semi-dybde intervju som metode, og deltagerne er 16 kvalifiserte sosialarbeidere ansatt i statlig og ikke statlig barnevern i Australia. Intervjuene strekker seg fra 45 minutter til over to timer.

Hovedspørsmålene Dr. Rollins undersøkes er «Hvordan beskriver sosialarbeidere i barnevernets førstelinjetjeneste, deres klientforhold i praksis?» og «Hvilken betydning tillegger sosialarbeidere relasjonen i klientforholdet for å oppnå resultater?» (Rollins, 2019, s. 5).

Undersøkelsen viste at alle som deltok i studien var enig, at vektlegging av relasjonen i klientforholdet er avgjørende for å oppnå gode resultater. De opplevde også at å holde dette fokuset, kunne føre til uventede positive opplevelser eller resultater. De uventede positive opplevelsene dyrket frem av å være i relasjonen, var bl.a. mer tillit til systemet, gjenoppbygge håp, skape meningsfulle relasjoner og bidra til at klienten klarer å bygge relasjoner til andre på et mellommenneskelig plan. Deltakerne oppgir også at det svært mange klienter som opplever at relasjonen og forholdet til sin sosialarbeider, er de mest meningsfulle og konsekvente relasjonene de har i livet (Rollins, 2019, s. 7).

Artikkelen belyser videre at sosialarbeiderne ser på relasjonen som en prosess og ofte får større betydning for arbeidet enn det saken først antyder. Funnene viser til en kompleksitet i relasjonsbyggingen og det å være «i relasjonen» og stå sammen med klienten. Videre kan dette være belastende for sosialarbeideren som et individ med eget følelsesliv. Å være i relasjon med barn som har opplevd traumer og har relasjonsvansker kan være utmattende og utfordrende. Samtidig som det gir rom for emosjonell vekst og selvutvikling for begge parter (Rollins, 2019, s. 10). Fleksibilitet, gjensidig kommunikasjon og samarbeid, anerkjenne deres behov og motivasjon er flere av punktene som brukes for å gjenoppbygge tillit, eller styrke barnets medvirkning i relasjonen (Rollins, 2019, s. 12).

Til slutt har Rollins (2020) undersøkt sosialarbeideren som en «Relationship Building Agent» (RBA). Dette vil si at en sosialarbeiders rolle anses som en relasjonsbygger, som krever kunnskap det å ha relasjonskompetanse og forståelse for det komplekse emosjonelle spekteret i relasjon med sin klient. Å være en relasjonsbygger (RBA), relasjonen som kjernen i arbeidsprosessen og hvordan relasjonsbyggingen foregår er de tre komponentene som sammen utgjør «Relationship Praxis» (SWRP). Dette er en beskrivelse av sosialarbeiderens faktiske praksis og yrkesutøvelse (Rollins, 2019, s. 15-16).

4.2. Drøfting av funn

I drøftingsdelen skal jeg drøfte og diskutere mine funn for å besvare problemstillingen min så godt som mulig, og se det i lys av forskningsartiklene fra punkt 4.1. Når man skal presentere kunnskap er man avhengig av kunnskap fra flere kilder, for at drøfting skal dyrkes. En problemstilling trengs å belyses fra ulike kanter, for å kunne se ulike muligheter, utfordringer, likheter eller ulikheter rundt et fenomen (Dalland, 2020, s. 33). Teorien og kunnskapen jeg har presentert tidligere, vil dermed kunne sees i sammenheng, og i en bedre kontekst enn ved kun en redegjørelse.

4.2.1. Bruk av relasjonskompetanse til å forstå den enkelte situasjon

Man lærer gjennom sosialt samspill og oppnår selvutvikling gjennom mellommenneskelige møter med andre. Dette gjelder også sosialarbeideren i likhet med klienten de skal hjelpe. Å forstå sin relasjonskompetanse handler ikke bare om å bygge god relasjon til barnet, men å bli kjent med seg selv i relasjonen og være i stand til å videreutvikle dine relasjonsbyggingsevner. I artikkel 1 av Alteren og Johansen (2021) beskriver deltakerne at det viktigste de tar med seg inn i relasjonen, er bevisstheten om å være sin egen person i møte med den andre part. Når sterke følelser kommer til syne, f.eks. sinne, at man må være til stede i seg selv og anerkjenne egne følelser (Alteren & Johansen, 2021, s. 6). Deltakerne opplevde det ofte som utfordrende å forstå hva som krevdes av dem i den enkelte situasjon. Følgende faktorer var avgjørende for å gripe tak i utfordringen; å forstå situasjonen, overta omsorg for den andre part, og gå ved siden av den andre (Alteren & Johansen, 2021, s. 7).

Først og fremst må man forstå situasjonens kontekst og hvordan man sammen med barnet løser problemet. Som den voksne i relasjonen har man et overordnet ansvar, og ikke tillegger barnet for mye på en gang. For å møte barnets individuelle behov i den enkelte situasjon handler om å respektere barnets perspektiv og ta dem på alvor. Det kan også forekomme konflikter som må gripes tak i og løses. Det er helt vanlig at konflikter forekommer i arbeid sårbare barn, og konfliktene løses best i dialog med dem. Suksessen av dialogen avhenger fagpersonens relasjonskompetanse, og lytte til barnets tanker og forstå deres atferd. På denne måten kan vi akseptere konflikten og finne de bakenforliggende årsakene, istedenfor å ignorere situasjonens utfordringer (Jensen & Juul, 2002, s. 288).

I Artikkel 3, siterer Rollins (2019) en deltaker med pseudonavn Helen følgende:

“I think you have to be able to care and nurture. With this comes the risk of being hurt or feeling a failure at times; however, if you engage with clients without bringing that empathy and compassion, so you don't get hurt, what's the point?” (Rollins, 2019, s. 10)

Her ser det ut til at funnene i artikkel 3 samsvarer med artikkel 1, på den måte at sosialarbeidere må være i stand til å overta omsorg til en viss grad der klienten selv svikter. Sosialarbeideren må tørre å stå i konflikter for å møte barnets behov og finne årsaken til problemet. Det samme gjelder der resultatene i klientforholdet ikke alltid har positive utfall. Selv om slike stunder kan virke vanskelig, og vekke sterke følelser hos sosialarbeideren, men det er en sentral del av jobben (Rollins, 2019, s.10). I artikkel 2 av McMullin (2018) formidles det at en integrering av både personlig og profesjonell relasjonskompetanse er nødvendig, for å dyrke frem autentiske og meningsfulle relasjoner med barn og unge. Det er ikke bare nødvendig for å starte en relasjon, men også utvikle relasjonen videre gjennom hele arbeidsprosessen. Samtidig trekkes det frem at sosialarbeidere ofte er villig til å ta arbeidet et ekstra steg på egen personlig bekostning uten at det nødvendigvis påvirker etaten eller institusjonen de jobber i. Derfor vil det være viktig å være bevisst sine personlige og organisatoriske grenser, yrkesetiske rammer og profesjonelle ansvar i arbeid med barn (McMullin, 2018, s. 55).

4.2.2. Omsorg og støtte klienten

Å ha forståelse for relasjonskompetansens betydning for klientforholdet, med fokus på barnets behov, må man sørge for å gi omsorg. I tillegg til å gi omsorgen, gjør relasjonskompetansen oss i bedre stand til å forstå hvordan omsorgen bidrar til positiv utvikling i relasjon. Artikkel 1 av Alteren & Johansen (2021) beskriver en av deltakerne at man ofte bærer på den andre sin livssmerte og at man ofte må minne seg selv på å beskytte seg selv, slik at man ikke overtar all omsorgen. En av de andre deltakerne forteller om sitt arbeid med de mest sårbare i samfunnet, og at man i de tilfeller må hjelpe dem med de mest elementære behov. Man må trå varsomt, vise respekt og være ydmyk når klienten din trenger hjelp med de mest grunnleggende ting som andre tar for gitt (Alteren & Johansen, 2021, s. 7-8).

Dersom man føler barnet sine vonde erfaringer, følelser og opplevelser smitter over på en selv, må man sørge for at man klarer å avgrense, uten å begrense barnet. Ved å avgrense sørger man for å reflektere og ta veloverveide vurderinger med grensesetting, fremfor å begrense barnet subjektive følelser. Man må sørge for at barnet føler seg trygg med å uttrykke

sin emosjonelle tilstand, men som den profesjonelle kan man dele med barnet hvordan det får deg til å føle uten å legge ansvaret på barnet. Det er en del av det naturlige samspillet i relasjonen, hvor sosialarbeideren setter grenser for å yte arbeidet sitt best mulig, og ivareta barnets mentale tilstand og behov i situasjonen (Løvlie & Schibbye, 2017, s. 126)

I artikkel 2 av McMullin (2018) legger hun frem en teoretisk forståelsesmodell som fungerer som et relasjonsbyggingsverktøy. I kontaktetableringsfasen handler det om å innlede en myk overgang hvor man sørger for at barnet føler seg trygg ved å dele tanker rundt arbeidet. Dette gir barnet forutsigbarhet og klarhet i hvorfor sosialarbeideren er i kontakt. Videre beskriver det neste stadiet «forhandlingsfase» hvor man blir enig om grensesetting, forventninger, mål og planen videre (McMullin, 2018, s. 52). Sett fra Aamodt (2014) sitt perspektiv vil dette være en form for omsorg, siden god omsorg skjer gjennom utveksling av oss selv og vår handlemåte (Aamodt, 2014, s. 83). I tredje stadiet beskriver McMullin (2018) hvordan relasjonen skal skape endringsprosesser gjennom åpne dialoger og positive refleksjoner. Dette bidrar til barnets selvutvikling og selvforståelse, ved å bli møtt av en lyttende og omsorgsfull profesjonell part (McMullin, 2018, s. 53).

Alteren & Johansen (2021) trekker frem i artikkel 1, at for å forstå den konkrete situasjon i sin helhet, må man i tillegg til å gi støtte og omsorg, «gå ved siden av». Ifølge informasjonen samlet fra deltakerne dreier dette seg om at sosialarbeideren ikke skal gå foran klienten eller bak, men støtte dem gjennom deres personlige endrings- og arbeidsprosess. Det handler om å ikke overta alt av deres utfordringer, men være en støttespiller gjennom deres mål om bedring (Alteren & Johansen, 2021, s. 8). Som en av deltakerne forklarte i studien, var at hun ofte måtte ta noen skritt tilbake dersom hun kjente at hun som den profesjonelle ble «for ivrig». Det er klienten selv som må styre tempoet han/hun ønsker å ta det i, og ikke presses for mye slik at vedkommende styrer unna relasjon og klientforholdet (Alteren & Johansen, 2021, s. 9).

I Rollins (2019) artikkel 3 fremkommer det av studiens deltakere at praktisering av relasjonskompetanse og relasjonsbygging kan være veldig utfordrende. Det skyldes at man konstant føler seg utmattet, av å håndtere klientens samme utfordringer i hvert møte. Følelsen inntreffer ofte når man jobber med klienter som sliter med å komme seg ut av problematikken, spesielt der problemene håndteres av den samme sosialarbeideren over lengre tid uten endring. Disse møtene kan ofte lede til frustrasjon og sinne hos klienten, og kan hindre utvikling dersom sosialarbeideren sliter med å nå gjennom. Dette gjelder selv der man viser forståelse for klienten-i-situasjonen og gir omsorg. En av deltakerne meddeler at

det aldri er et nederlag å be om hjelp fra andre. I disse tilfellene kan det være lurt med nye perspektiv i relasjonen, som kan tilføre mer forståelse og refleksjon hos begge parter (Rollins, 2019, s.11). Disse ulike perspektivene rundt omsorg, støtte og forståelse av den enkelte situasjon kan på den ene siden fremme barnets behov i relasjonen, mens det samtidig kan være over tid være belastende for sosialarbeideren i klientforholdet. Funnene på tvers av artiklene tyder på at det er viktig å kjenne på sitt personlige følelsesliv i relasjonen, parallelt med å sette profesjonelle grenser for sin egen del og barnet.

4.2.3. Hvordan møte barnets behov i relasjonen?

Det er en umulig oppgave å alltid være forberedt på hvordan man møter barnets behov. Dette er fordi alle barn har individuelle mentale tilstander, behov, følelser, traumer og erfaringer. Mange klienter kan ha like saker, men det vil alltid være unike forskjeller som man må ta høyde for. Derfor vil McMullin (2018) i artikkel 2, sin teoretiske modell være et nyttig verktøy for å sørge for at man bruker sin yrkeskompetanse, personlige egenskaper og kontinuerlig inkluderer barnet gjennom hele arbeidsprosessen. Dette er for å sikre at de styrer sin endringsprosess og føler seg lyttet til, respektert og anerkjent i relasjonen (McMullin, 2018, s. 53).

I artikkel 3 (Rollins, 2019) viser funnene likheter til artikkel 2 sin teoretiske modell, da mange av de samme momentene nevnes som en del av sosialarbeiderens praksis (SWRP). For at en sosialarbeider skal yte god praksis, ivareta barnets behov, og i tillegg utvikle sin relasjonskompetanse krever det at man opptrer etisk forsvarlig, er fleksibel og evner å tilpasse seg klients individuelle behov. Det krever også at sosialarbeideren er i stand til å stå sammen med barnet og støtte dem i vanskelige situasjoner, hvor man viser forståelse for deres opplevelse. Disse elementene er avgjørende dersom relasjonen mellom partene skal utvikle seg i trygg retning og være en arena selvutvikling og læring (Rollins, 2019, s. 16).

Dersom man ser på funnene i artikkel 1 av Alteren & Johansen (2021) fremgår det av innsamlet data, at kjernen i relasjonskompetansen var å fange opp «ikke-uttalte behov», det vil si de behovene klienten ikke nødvendigvis deler gjennom direkte dialog med sosialarbeideren. Sosialarbeideren fanget som regel opp disse ikke-uttalte behovene ved å bare «være i relasjonen» og bygge opp et tillitsforhold. Deltakerne uttrykte heller ikke at de tenkte konkret på relasjonskompetanse som et bestemt verktøy eller metode når de skulle identifisere behov, men at det skjedde av seg selv i kraft av sin rolle som hjelper (Alteren & Johansen, 2021, s. 2). Dette kan tyde på at relasjonskompetansen er en sammensatt og

kompleks del av yrkeskompetansen, og skjer gjennom bevisst og ubevisste prosesser. Videre ser man at samtlige artikler viser relasjonskompetansen nødvendighet i yrkespraksisen, slik at man enklere kan forstå hensikten bak relasjonsbygging og bruke det som styringsverktøy.

Som en del av å bruke relasjonskompetansen til å møte barnets behov, er å ha en bevisst tanke om hvilke omgivelser og sted du treffer barnet i. Relasjoner kan skapes overalt så lenge det foregår mellom to subjekt, men når man jobber med barn som har gjennomgått diverse traumer og opplevelser, vil sted og miljø ofte ha en påvirkning på relasjonsbyggingen. I artikkel 2 av McMullin (2018) viser til at som sosialarbeider i arbeid med barn kan møtene ta sted på institusjoner, bosted, politistasjoner, familiens hus, uteområder og andre offentlige plasser m.m. Derfor må vi vurdere i forkant av møte, men også spørre barnet hva som kjennes best ut for dem, så langt det lar seg gjøre (McMullin, 2018, s. 54). Det tydeliggjøres at sosialarbeideren må vurdere omgivelsene sine og ikke overse dem. Å være i møte med en voksen som representerer en offentlig etat kan virke skremmende for både sårbare barn og voksne. Støynivå, ting og personer i miljøet, renslighet og utforming av stedet kan ha stor betydning (Ferguson, 2014, referert i McMullin, 2018, s. 54). Derfor kan det være hensiktsmessig for sosialarbeideren å bruke tid på å lytte til barnets ønsker og ta deres følelser rundt miljø og sted på alvor. Sosialarbeideren burde derfor tilpasse seg barnets perspektiv rundt de nevnte momentene, slik at det kan fremme tilliten i relasjonsbyggingsprosessen.

4.2.4. Er relasjonen et mål i seg selv?

Relasjonskompetansen og evnen til å bygge relasjoner styres mye av våre profesjonelle grenser med en personlig tilnærming. Å jobbe med barn krever en balanse mellom disse to, hvor de begge respekteres og blandes for å skape en positiv opplevelse for oss selv og barnet. Det kommer frem i flere av funnene at relasjonen må anses som et mål i seg selv. I tillegg til andre mål man har satt sammen med barnet, kan det oppstå andre uventede positive utfall på bakgrunn av relasjonen man har bygget.

Ifølge artikkel 3 av Rollins (2019) viser funnene at forholdet til sosialarbeideren kan være en av de viktigste relasjonene og tilknytningene de har hatt. For at relasjonen blir et mål i seg selv må sosialarbeideren sørge for å integrere sin yrkeskompetanse og personlige egenskaper i opprettholdelsen av gode relasjoner. Dette krever at sosialarbeideren evner å være empatisk, utvikler sin egen relasjonskompetanse og sørger for å vise kritisk refleksjon (Rollins, 2019, s. 17). En av deltakerne beskriver at mange av deres klienter opplever å ikke ha meningsfulle relasjoner i livet, og at derfor kan relasjonen til sin sosialarbeider være en av de sterkeste de

de erfarer, ikke minst et forhold som er forutsigbart (Rollins, 2019, s. 7). Som McMullin (2018) beskriver i artikkel 2, vil disse meningsfulle relasjonene med barnet ha stor betydning for mange, og at man derfor blir en rollemodell. Samtidig kan det være mer utfordrende der barna mangler trygge tilknytningspersoner i familien, og bare har sosialarbeideren som den trygge voksne uten konflikt. Når barnet ivaretas av en offentlig etat som f.eks. barnevernstjenesten, vil møte med sosialarbeideren i seg selv kunne utløse et signal om at relasjonene de har hatt til sine omsorgspersoner ikke er tilstrekkelig. Her må sosialarbeideren være klar over at å møte det offentlige kan forsterke traumer eller vonde minner som allerede er til sted. Derfor må man sørge for å anerkjenne relasjonen som mål og en verdi i seg selv (McMullin, 2018, s. 56).

En deltaker i artikkel 3 av Rollins (2019) beskriver hvordan man forsøker å holde seg optimistisk i klientforholdet, parallelt med en bevissthet rundt maktposisjonen man har til å treffe ulike beslutninger på vegne av et barn eller familien for øvrig. Dette gjenspeiler viktigheten av å kritisk reflektere over sine valg og tilnærminger, og kjenne på et stort ansvar i arbeid med barn og deres familier. Deltakeren forklarer videre det dermed alltid vil være forsvarlig å inkludere barnet i prosessen og være ærlig om hva som skjer og hvorfor, tilpasset barnets alder og utvikling. Dersom man ikke gjør dette fordi man synes det er ubehagelig, kan det være mot sin hensikt og krenke barnets behov og rettigheter (Rollins, 2019, s. 13-14).

4.2.5. Anerkjennelse i relasjonen – hvordan være nær, men gi plass?

I artikkel 3 beskriver Rollins (2019) enighet blant deltakerne, om at relasjonen de bygger med barna, får større betydning for resultatene enn først antatt. Her trekkes frem det å anerkjenne barnets behov i relasjonen, er en forutsetning for godt sosialt arbeid og et håp om positive resultater for barnet man jobber med. Dette krever at sosialarbeideren er i stand til å sette seg inn i barnets perspektiv, behov og ønsker. I tillegg sørge for at man er fleksibel i sin tilnærming og følge barnets individuelle behov (Rollins, 2019, s. 12).

For at man skal være i stand til å anerkjenne barnets behov i relasjonen, må man sette seg inn i barnets mentale følelsesliv, tanker og ønsker. Et barn som blir anerkjent, vil enklere kunne lære og forstå sine indre og unike mentale tilstander. Dette skjer ved å bli sett, hørt og forstått av et annet individ i sosiale samspill (Wennerberg, 2011, s. 106). Dette vil si at når sosialarbeideren i relasjonen legger til rette for at barnet skal få sin plass, bli respektert og lyttet til, føre til en utvikling i barnets selvforståelse og utvikling.

På den andre siden sette i gang en mentaliseringsprosess hos sosialarbeideren, som igjen lærer seg selv å kjenne ved å forstå barnets atferd, følelser og andre mentale tilstander.

Bateman & Fonagy (2016) sier at mentaliseringen foregår både ubevisst og kontrollert. Når den kontrolleres kan sosialarbeideren sørge for å reflektere over samspillet med sin klient, og vie sin fulle oppmerksomhet til situasjonen. Her vil den kontrollerte mentaliseringen også bidra til å løse eventuelle misforståelser og analysere interaksjonen seg imellom (Bateman & Fonagy, 2016, s. 25). Her kan det virke som at å anerkjenne barnet ved hjelp av mentalisering, kan føre til gode refleksjoner rundt egne tanker, men også hvordan man forstår barnet. I tillegg vil det bidra til bedre kommunikasjon med barnet, slik at de også blir bedre kjent med seg selv som individ med egenverdi.

Videre i artikkel 2 av McMullin (2018) trekkes det frem viktigheten av at sosialarbeideren i utviklingen av relasjonen med barnet, ikke legger for mye ansvar og press på barnet. Det tar tid å bygge trygge relasjoner, spesielt for de som har vonde relasjonelle erfaringer fra tidligere. I slike tilfeller vil det være essensielt å la barnet bruke tiden de trenger på å dele deres tanker og perspektiv. Det må tas til følge at barnets opplevelser kan være så belastende at de har vanskeligheter med å prosessere eller reflektere over hendelsene i møte med dem (McMullin, 2018, s. 57). Dette vil handle om å anerkjenne barnets posisjon og rett til å fortelle det de ønsker til riktig tid for dem selv. Det må ikke tillegges ytre press, da det kan skape negative ringvirkninger for videre relasjonsbygging, og barnets selvfølelse.

I artikkel 3 av Rollins (2019) viser funnene at for å anerkjenne barnet og møte deres reelle behov i relasjonsarbeidet, må sosialarbeideren trekke frem sin rolle som relasjonsbygger. Som nevnt tidligere beskriver Rollins dette som «Relationship Building Agent» (RBA). Ved å være observant og tilpasse seg barnets sosiale kapasitet for nære relasjoner, må man være villig til å lytte og forstå hvordan barnets tidligere erfaringer i stor grad påvirker deres evne til sosialt samspill og relasjonsbygging. Relasjonsevner som bygges ved hjelp av profesjonell relasjonskompetanse er en nødvendighet for å implementere kunnskapen inn klientforholdets relasjonspraksis (Rollins, 2019, s. 15)

Til slutt runder jeg av med funn fra artikkel 1 av Alteren & Johansen (2021). Artikkelen dreier seg som tidligere nevnt om sosialarbeiderens forståelse av egen relasjonskompetanse, og det å være «oppmerksomt nær» i relasjonen. Fra deltakernes perspektiv handler også anerkjennelse ikke kun om barnet, men også om å identifisere og akseptere egne følelser i møte med andre. En av deltakerne beskriver viktigheten av å ta vare på hvem de er og sine følelser i vanskelige

situasjoner (Alteren & Johansen, 2021, s. 6). Dette kan forstås som at sosialarbeideren må tillate seg å erkjenne sine følelser som kan treffe i møte med barnets følelsesuttrykk, for å kunne tåle å stå i den konkrete situasjonen. Det er en balanse mellom å akseptere seg selv i relasjonen, på lik linje som man gir rom for den andre parts emosjoner.

5. Avslutning

De ulike funnene ser ut til å dele en felles enighet og forståelse av hvordan sosialarbeideren har forståelse for sin profesjonelle relasjonskompetanse. Det kan tyde på at utviklingen av relasjonskompetansen kan være kompleks og krevende. Videre virker det som personlig tilnærminger i relasjonen, samtidig som man setter tydelige grenser er avgjørende for både sosialarbeideren og barnet. Dette for å ikke påføre en selv for mye emosjonell slitasje, samt gi barnet struktur og forståelse rundt vår rolle og mål. Ut ifra de ulike perspektivene, kan det tyde på at å ha barn som klienter, er både givende og til tider belastende. Å kjenne på sterke følelser i møte med barn som har vonde erfaringer er normalt og en del av det å være et empatisk medmenneske.

Det har tidligere ikke blitt lagt mye forskning i relasjonens betydning for klientforholdets utfall. Men dataene i forskningsartiklene jeg har funnet tyder på at relasjonskompetansen og relasjonens muligheter i seg selv, tillegges mer vekt og verdi nå enn før. I tillegg ser det ut til å implenteres mer bevisst i både utdanning, praksis og kunnskap for profesjonsutviklingen. Det som gjøres klart i funnene, er at sosialarbeiderens personlige egenskaper og ferdigheter i kraft av yrket spiller en viktig rolle for en vellykket relasjon. Det har også stor betydning for at barnets individuelle behov blir møtt. Å vise støtte og omsorg, samtidig som man setter grenser for å ikke bli overbelastet og utmattet.

Funnene kan tyde på at en av de største utfordringene er å stå i langvarige relasjoner med klienter som de ikke når gjennom til, eller der man møter samme problematikk i hvert møte. På tvers av artiklene virker det som at det er stor enighet, at å sette av tid til å bygge relasjoner, være fleksibel, anerkjenne og tilpasse seg barnets sosiale kapasitet, er viktige faktorer for å lykkes med det sosiale arbeidet og utvikling av den profesjonelle relasjonskompetansen.

Litteraturliste

- Alteren, J., & Johansen, G. (2021). Oppmerksomt nærvær: Studentenes forståelse av relasjonskompetanse etter endt videreutdanning i psykisk helsearbeid, en hermeneutisk studie. *Nordisk tidsskrift for helseforskning*, 17(2), 1–14.
<https://doi.org/10.7557/14.5724>
- Aubert, A.-M., & Bakke, I. M. (2019). *Utvikling av relasjonskompetanse: Nøkler til forståelse og rom for læring* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Aveyard, H. (2018). *Doing a Literature Review in Health and Social Care: A Practical Guide: Edition 4*. Open University Press.
- Bateman, A., & Fonagy, P. (2016). *Mentalization-Based Treatment for Personality Disorders: A Practical Guide*. OUP Oxford
- Bowlby, J. (2008). *Attachment and loss, Volume 1: Attachment* (2. utg.). Hachette UK.
- Börjesson, M. (2017). *Å bygge psykisk helse: Helsefremmende samtaler med ungdom*. Gyldendal Norsk Forlag AS. ***213 sider**
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS. ***272 sider**
- Jensen, H., & Juul, J. (2002). *Fra lydighet til ansvarlighet: Pedagogisk relasjonskompetanse*. Pedagogisk Forum. ***Kap 5, 6 og 9, 89 sider**
- Løvlie, E., & Schibbye, A.-L. L. (2017). *Du og barnet: Om å skape gode relasjoner med barn*. Universitetsforlaget AS. ***156 sider**
- McMullin, C. (2018). Building Relationships with Young People: A Model for Practice. *Relational Social Work*, 2(2), 50–60. <https://doi.org/10.14605/RSW221805>
- Rollins, W. (2019). Social Worker–Client Relationships: Social Worker Perspectives. *Australian Social Work*, 73(4), 395–407.
<https://doi.org/10.1080/0312407X.2019.1669687>
- Sæthre, A. (2016). Å bli likt? Relasjonsarbeid i praksis. I B. Landmark & A. Olkowska (Red.), *Miljøterapi: Prinsipper, perspektiver og praksis* (s. 163–175). Fagbokforlaget.
- Wennerberg, T. (2011). *Vi er våre relasjoner: Om tilknytning, traumer og dissosiasjon*. Arneberg Forlag. ***Innledning, Kap 1, 2 og 4, 72 sider**
- Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS. ***236 sider**

***Selvvalgt pensum: 1038 sider**